

Folketingets Europaudvalg

Christiansborg, den 19. september 2000

Europaudvalgets sekretariat

Til

udvalgets medlemmer og stedfortrædere

Vismandsrapporten om Østrig

Til orientering for Europaudvalget fremsendes hermed det notat om vismandsrapporten om Østrig, som i dag er sendt til Det Udenrigspolitiske Nævn.

Med venlig hilsen

Bjørn Einersen

International Afdeling

Christiansborg, den 19. september 2000
Udenrigspolitisk Sekretariat/EU-konsulent

Til

medlemmerne og stedfortræderne i Det Udenrigspolitiske Nævn

Vismandsrapporten om Østrig (kort fortalt)

Resume:

I rapporten konkluderes det, at regeringen i Østrig er bundet af de almindelige europæiske værdier. I den forbindelse fremhæves det, at regeringens respekt for især minoriteter, flygtninge og immigranter ikke er mindre end i andre EU medlemslande. Det konstateres bl.a., at Østrig er det land i EU, der har modtaget det højeste antal flygtninge pr. indbygger fra det tidligere Jugoslavien. Endvidere er Østrig det land i Europa der i forhold til befolkningsstørrelsen, har modtaget det største antal ansøgninger om asyl. I rapporten beskrives det, hvorledes repræsentanter fra FPÖ (Frihedspartiet) fortsat anvender et tvetydigt sprog på trods af, at partiet er et regeringsparti. Således har højt placerede medlemmer af partiet over en længere periode anvendt udtryk og udtalelser, der kan fortolkes som fremmehadske eller ligefrem racistiske. Af mange opfattes sprogbrugen som havende nationalistiske undertoner. Det konstateres, at på trods af Frihedspartiets tidligere adfærd samt udtalelser fra medlemmer af partiet, har ministrene fra partiet stort set udført deres embedsgerninger i overensstemmelse med regeringsgrundlaget.

Det konkluderes, at det ikke kan udelukkes, at Frihedspartiets har udviklet sig fra et højre fløjs parti med radikale elementer til et ansvarligt regeringsparti. Dog findes en sådan udvikling vanskelig at bedømme ud fra den korte periode, der er tale om.

Vedrørende de 14 medlemslandes sanktioner mod Østrig anføres det, at sanktionerne uden tvivl har bidraget til en intensivering i Østrig af indsatsen for at fremme de almindelige europæiske værdier. Det anbefales, at foranstaltningerne ophæves, og at der indføres en overvågningsmekanisme i EU-traktaten.

Rapportens baggrund og indhold.

Den meget omtalte vismandsrapport¹ om Østrig blev vedtaget i Paris den 8. september 2000 og fremsendt til Udenrigspolitisk Nævn samme dag. Da rapporten, der er på engelsk (små 40 sider), indeholder en række interessante synspunkter og konstateringer, gennemgås den kort nedenfor.

1. Forhistorie

Den 31. januar 2000 traf regeringscheferne for de 14 medlemsstater i EU beslutning om en fælles reaktion i forhold til Østrig. Reaktionen skulle iværksættes i tilfælde af, at en kommende regeringsdannelse også skulle omfatte Jörg Haiders parti FPÖ (jf. vedlagte *bilag 1*). Beslutningen indeholdt følgende:

- Regeringerne i de 14 medlemsstater vil ikke fremme eller indgå i politisk bilaterale kontakter med en østrigsk regering med deltagelse af FPÖ;
- De 14 regeringer vil ikke støtte østrigske kandidater, der søger stillinger i internationale organisationer;
- Østrigske ambassadører i EU's hovedstæder vil kun blive modtaget på teknisk niveau.

2. Vismandsgruppens mandat m.v.

Den 12 april 2000 modtog vismandsgruppen et mandat fra de 14 medlemslande via præsidenten for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Vismændene skulle foretage en grundig undersøgelse af følgende:

- Den østrigske regerings forpligtelse af de almindelige europæiske værdier, herunder især vedrørende rettighederne for minoriteter, flygtninge og immigranter.
- Udviklingen i Frihedspartiets (FPÖ) politiske natur.

Rapporten undersøger først den internationale (juridiske) ramme, der definerer de såkaldte fælles europæiske værdier. Herefter undersøges det hver for sig, om Østrig respekterer de fælles værdier i forhold til minoriteter, flygtninge og immigranter og mere generelt regeringens bestræben på at bekæmpe racisme, anti-semitisme, diskrimination og fremmedhad. Endelig vurderes den politiske

¹ De tre vismænd er (1) **Martti Ahtisaari**, forhenværende præsident i Finland (2) **Jochen Frowein**, direktør for Max-Planck Institutet (Heidelberg) og forhenværende vice-præsident for den Europæiske Kommission for Menneskerettigheder og (3) **Marcelino Oreja**, Formand for Europainstitutet ved San Pablo – CEU Universitetet og forhenværende spansk udenrigsminister, forhenværende generalsekretær for Europarådet og forhenværende kommissær ved EU-Kommissionen.

natur (eller egenskaber) af Frihedspartiet. Til sidst fremkommer en konklusion.

3. Grundlaget for de fælles europæiske værdier

De internationale rammer, der danner grundlag for (definitionen af) de almindelige europæiske værdier udgøres af EU-traktaten, bindende konventioner, retspraksis m.v., der vedrører rettigheder for minoriteter, flygtninge og immigranter.

Mere specifikt drejer det sig om:

- EU-traktatens art. 6 (TEU) om frihed, demokrati, menneskerettigheder og national identitet
- Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (1950)
- Rammekonventionen til beskyttelse af nationale mindretal
- Erklæringen mod racisme og fremmedhad (Europa-Parlamentet og Rådet, 1986)
- Retspraksis udviklet af Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg
- EU-traktatens art. 13 (TEF) om foranstaltninger mod forskelsbehandling pga. køn, race, religion, etnisk oprindelse m.v.
- Udkast til Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (udarbejdet i forbindelse med den kommende "Nicetraktat")

I alle ovenfor nævnte internationale retskilder er der lagt op til beskyttelse af rettighederne for minoriteter, flygtninge og immigranter; også gældende for Østrig.

Det fremgår af rapporten, at *Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i 1964 blev en del af den østrigske forfatning.*

Endelig bemærker rapporten også, at ytringsfrihed er en af de mest fundamentale rettigheder i det europæiske retssystem. Især retten til at kritisere den siddende regering og på aggressiv måde debattere regeringens politiske linje, indgår som en beskyttet frihed.

4. Forholdet til minoriteterne i Østrig

For så vidt angår *minoriteter* beskrives det, hvorledes visse specifikke minoriteter i Østrig er anerkendt ved lov. Således blev det ved lov allerede i 1955

anerkendt, at der i Østrig var slovenske og kroatiske minoriteter. Ved lovgivning i 1976 blev der tillige anerkendt en række nationale minoritets grupper med dertil knyttede rettigheder: Kroater, slovenere, ungare, tjekker, slovakker og romere. Ved en folketælling i 1991 blev minoritetsgrupperne opgjort til følgende: Kroater: 29.596, slovenere: 20.191, ungare: 19.638, tjekker: 9822, slovakker: 1.015 og romere: 122. Optællingen vedrørte anvendelsen af sprog, hvorfor andre optællinger anslår størrelsen af minoritetsgrupper til væsentlig højere værdier.

Minoriteterne nyder – ifølge rapporten – en række juridiske rettigheder, herunder adgangen til at modtage undervisning i minoritetssprog.

Det konkluderes, at der ved lovgivning er etableret en specifik beskyttelse af de nationale minoriteter, der er bosiddende i Østrig. Denne beskyttelse er indført på forfatningsniveau. Lovgivningen beskytter eksisterende nationale minoriteter i Østrig i videre omfang end tilsvarende beskyttelse i mange andre EU medlemslande.

5. Forholdet til flygtninge

Vedrørende *flygtninge* beskrives den lange tradition i Østrig for at give asyl. Traditionen går tilbage til tiden efter Anden Verdenskrig og er reguleret ved lov. Familiesammenføring er tillige reguleret ved lov. I begge tilfælde er der tale om implementering af internationale konventioner.

Østrig er det land i EU, der har modtaget det højeste antal flygtninge pr. indbygger fra det tidligere Jugoslavien. Regeringen i Østrig har anslået, at landet siden 1945 har modtaget mere end to millioner flygtninge, hvoraf de 650.000 er blevet der permanent.

I forhold til *befolkningsstørrelsen* er Østrig det land i Europa, der modtager det største antal ansøgninger om asyl. Set i et EU perspektiv rangerer Østrig som nummer seks målt efter det totale antal ansøgninger.

Der peges på visse *problemer* vedrørende procedurerne for appel, social støtte til asylansøgere og detention. Tidligere har der kun været to dages frist for appel i tilfælde af afslag på en asylansøgning. Nu er fristen blevet forlænget til 10 dage. Endvidere lever asylansøgere tilsyneladende en dårlig tilværelse uden økonomisk og social støtte fra Forbundsregeringen. Asylansøgeren er tilsyneladende afhængig af hjælp fra NGO'ere og kirken. Problemet er fortsat

uløst. Detention af asylansøgere bruges for ofte.

Det *konkluderes*, at det juridiske grundlag for ansøgning om asyl i Østrig er identisk med det tilsvarende grundlag i øvrige EU medlemslande. Som i andre EU lande forårsager det store antal flygtninge problemer vedrørende social integration. Imidlertid er der intet der tyder på, at den nuværende regering i Østrig har fraveget de principper, der blev fulgt af de forrige regeringer. Men der udestår dog nogle problemer med hensyn til den praktiske gennemførelse af flygtningepolitikken.

6. Forholdet til immigranter

Om *immigranter* anføres det, at antallet er steget betragteligt i løbet af de sidste 10 år. Således var antallet i 1998 opgjort til 749.126, svarende til 9,26 % af befolkningen i Østrig. Dette er en af de højeste procentsatser i EU. 88 % af immigranterne kom på det tidspunkt fra lande uden for EU. Totredjede af immigrationen sker via familiesammenføring.

Der er ved lov fastsat kvoter for antallet af immigranter, der kommer fra lande uden for EU. For år 2000 er kvoten fastsat til 7.860. Adgangen til familiesammenføring er tillige reguleret ved kvoter, og det har givet anledning til meget lange ventetider. For tiden står 10.000 ansøgninger om familiesammenføring på venteliste. Det nævnes i rapporten, at regeringen undersøger muligheden for at lette adgangen til familiesammenføring. Samtidig nævnes det dog, at regeringen i sit nye program har prioriteret integration højere end ny immigration.

Det *konkluderes*, at den nuværende regering i Østrig har fortsat den tidligere regerings politiske linie, således at ny immigration søges begrænset for dermed at give prioritet til integration af de udlændinge, der lovligt opholder sig i landet. Det anerkendes, at familiesammenføring skal være muligt. Det fastslås, at regeringens politik vedrørende immigranter lever op til de almindelige europæiske værdier.

7. Bekæmpelse af racisme, diskrimination og fremmehad

Det beskrives endvidere i rapporten, hvorledes regeringen i Østrig har forpligtet sig til at bekæmpe racisme, antisemitisme, diskrimination og fremmehad.

Af regeringsgrundlaget for den nuværende regering fremgår det bl.a., at rege-

ringen er forpligtet til en selvransagende kortlæggelse af historien og landets national socialistiske fortid, samt at man vil fortsætte kampen mod fremmedhad.

Det *konkluderes*, at den nuværende regering har forpligtet sig til at fortsætte kampen mod racisme, antisemitisme, diskrimination og fremmedhad i Østrig. *Viljen hertil bør dog vurderes i lyset af det tvetydige sprogbrug, der gentagne gange anvendes af visse højt placerede repræsentanter for Frihedspartiet.*

8. Udviklingen af Frihedspartiets politiske natur.

Indledningsvis nævnes det, at vurderingen af udviklingen i FPÖs politiske natur alene vil blive foretaget på baggrund af de almindelige europæiske værdier, således som disse er afgrænset i begyndelsen af rapporten. Kun hvis den politiske natur af FPÖ giver anledning til problemer i forhold til disse værdier, vil rapporten påtale forholdet.

Rapporten beskriver kort problematikken vedrørende friheden til at danne politiske partier samt partiernes aktiviteter og de grænser, der er herfor.

Den europæiske menneskerettighedskonvention garanterer forsamlingsfrihed og ytringsfrihed selvsagt også for politiske partier. Men den samme konvention taler også om, at der er grænser for "friheden", nemlig når det kan være nødvendigt at beskytte andres frihed. Det siges således i rapporten, at det er en del af det europæiske værdisystem, at propaganda for racediskrimination ikke er beskyttet af forsamlingsfrihed og ytringsfrihed. I Østrig har man således forbudt alle afskygninger af Nationalsocialistiske partier og organisationer ("Verbotsgesetz") på grund af de (grufulde) aktiviteter partiet tidligere har udført. I de tilfælde, hvor FPÖ har været part i en retssag, har domstolen imidlertid ikke fundet noget som helst belæg for at stille spørgsmålstejn ved lovligheden af FPÖ, som det siges i rapporten.

Selve partiet "FPÖ" blev grundlagt i 1956, men har rødder tilbage til 1949. Partiets udvikling frem til i dag beskrives, idet især omstændighederne omkring valget i 1999 og regeringsdannelsen i 2000 kortlægges. Således blev FPÖ's valgkamp af mange betragtet som fremmedhadsk og forårsagede som en konsekvens heraf angst og uro blandt udlændinge i Østrig.

Det konstateres, at på trods af, at Frihedspartiet er et regeringsparti, anvender

repræsentanter for partiet fortsat et tvetydigt sprog. Således har højt placerede medlemmer af partiet over en længere periode anvendt udtryk og udtalelser, der kan fortolkes som fremmedhadske eller ligefrem racistiske. Af mange opfattes sprogbrugen som havende nationalistiske (eller ligefrem national socialistiske) undertoner.

Det anføres i rapporten, at et regeringsparti bør være underlagt en langt højere kritisk vurdering af sit sprogbrug og sine udtalelser fra offentlighedens side end oppositionspartier.

Den anførte form for tvetydig sprogbrug findes dog ikke at være anvendt af ministre fra Frihedspartiet efter regeringsdannelsen. Andre medlemmer af partiet anvender dog fortsat et sådant sprog.

Ifølge rapporten giver det vismændene anledning til bekymring, at Frihedspartiet selv efter regeringsdannelsen fortsat kan beskrives som et "højrefløjsparti med radikale elementer".

Friheden til at kritisere den siddende regering vurderes. Der peges således på det problematiske i, at fremtrædende medlemmer af Frihedspartiet forsøger at bringe politiske modstandere af regeringen til tavshed eller ligefrem at kriminalisere dem. Der henvises i denne forbindelse til den hyppige anvendelse af injuriersager mod personer, der har kritiseret Frihedspartiet eller udtalelser fra dets politiske ledere. Hertil kommer den helt specielle østrigske lovgivning om, at en dom for injurier i underretten *ikke* kan appelleres.

I forlængelse heraf henvises der til vigtige afgørelser truffet i USA, Tyskland og af Menneskerettighedsdomstolen om, at anvendelsen af injuriersager med henblik på at beskytte politikere kan være i strid med ytringsfriheden.

Det *konkluderes*, at det ikke kan udelukkes, at Frihedspartiets har udviklet sig fra et højre fløjs parti med radikale elementer til et ansvarligt regeringsparti. Dog findes en sådan udvikling vanskelig at bedømme ud fra den korte periode, der er tale om.

9. Generel konklusion i rapporten

Vismændene konkluderer, at den østrigske regering føler sig forpligtet af de fælles europæiske værdier, og respekten for minoriteterne, flygtningene og immigranterne er ikke mindre end i andre EU-lande. Vedrørende minoriteterne

forekommer østrigske standarder oven i købet at være højere end i andre EU-lande. Tillige er den juridiske situation for de tre grupper fuldt på højde med situationen i de andre medlemslande.

Endvidere har regeringen efter sin tiltræden taget praktiske skridt til at bekæmpe racisme og fremmedhad, samtidig med at man generelt forsøger at forbedre forpligtelsen til at leve op til de fælles værdier.

For Frihedspartiets (FPÖ) vedkommende er der gode grunde til med rette at opfatte partiet som et højrefløjsparti med radikale elementer/udtryk. Der har været anvendt mange fremmedfjendske udtryk. Vismændene mener imidlertid at kunne konstatere, at FPÖ's ministre i regeringen i det store hele "passer deres arbejde", og holder sig fra ekstreme udtryk. Det kan derfor ikke udelukkes, at der med tiden vil opstå nye retninger i partiet. Det må henstå til fremtidige vurderinger.

Vedrørende de 14 medlemslandes sanktioner mod Østrig anføres det, at sanktionerne uden tvivl har bidraget til en intensivering i Østrig – og de andre EU-lande – af indsatsen for at fremme de almindelige europæiske værdier.

Dog understreges det, at sanktionerne bør ophæves. I modsat fald vil de vise sig at blive kontra produktive.

10. anbefalinger

Det anbefales i rapporten, at der udvikles en mekanisme inden for EU til overvågning og vurdering af enkelte medlemslandes forpligtelse til og opfyldelse af de almindelige europæiske værdier. Med henblik på fremover at sikre, at lignende situationer behandles i EU helt fra begyndelsen, anbefales det at introducere en overvågnings- og vurderingsprocedure i EU-traktatens artikel 7. Gennem en sådan overvågningsmekanisme skal Rådet have mulighed for at følge op, vurdere og tage affære vedrørende udviklingen af specifikke situationer i et EU medlemsland. Tillige anbefales det at indføre et system af præventive foranstaltninger i form af information og uddannelse.

For at fremme disse mål fremhæves vigtigheden af, at der etableres institutionelle arrangementer inden for EU. Der peges på oprettelsen af fx et menneskerettighedskontor med reference til Rådet. Videre peges der på muligheden af at udpege en kommissær med ansvar for menneskerettigheder. Endelig foreslås det at udvide aktiviteter, budget og status for det eksisterende EU obser

vatorium for racisme og fremmedhad i Wien med henblik på den mulige etablering af et EU agentur for menneskerettigheder.

11. Den politiske reaktion på rapporten

Den 12. september 2000 ophævede de 14 medlemslande deres foranstaltninger over for Østrig (jf. vedlagte *bilag 2*, der beskriver de 14's reaktion).

Det siges i et kommuniké, *at* foranstaltningerne har været nyttige, *at* den østrigske regering ikke har svigtet sine forpligtelser i forhold til fælles europæiske værdier, *at* foranstaltningerne ophører, da disse ellers kan være kontra-produktive samt *at* FPÖ kan karakteriseres som et populistisk højreparti med radikale elementer, og at dets udvikling er usikker.

Det fremgår endvidere, at der er enighed om, at der fremover bør vises årvågenhed over for udviklingen i FPÖ og dets indflydelse på regeringen.

At rapporten stadig diskuteres i offentligheden fremgår af vedlagte artikler (Politiken den 16. og 18. september 2000). I den første artikel får rapporten dumpekarakter, og i den anden artikel roses den af lederen for EU's center for overvågning af fremmedhad og racisme i Wien.

Faktablad fra Folketingets EU-Oplysning

Faktablad nr. 19 af d. 3. februar 2000

Udtalelse fra det portugisiske Formandskab på vegne af 14 medlemsstater om Østrig

Formålet med nærværende faktablad er at *beskrive* indholdet af udtalelsen fra det portugisiske Formandskab på vegne af 14 medlemsstater om Østrig samt give et overblik over udtalelsens forhold til EU-ret.

Den 31. januar 2000 underrettede den portugisiske Statsminister både Østrigs Præsident og forbundskansler om en fælles beslutning taget af de 14 regeringschefer om en fælles reaktion, der skulle iværksættes i tilfælde af, at en kommende regeringsdannelse i Østrig også skulle omfatte Jörg Haiders parti FPÖ.

Beslutningens indhold:

- Regeringer i de 14 medlemsstater vil ikke fremme eller indgå i politiske bilaterale kontakter med en østrigsk regering med deltagelse af FPÖ;
- De 14 regeringer vil ikke støtte østrigske kandidater, der søger stillinger i internationale organisationer;
- Østrigske Ambassadører i EU hovedstæder vil kun blive modtaget på teknisk niveau.

Det blev yderligere præciseret, at de bilaterale forhold mellem en Østrigske regering med deltagelse af FPÖ og de 14 medlemsstaters regeringer ikke vil fortsætte som hidtil.

Udtalelsens forhold til EU-ret

De 14 medlemsstaters fælles plan blev offentliggjort med en udtalelse fra det portugisiske formandskab på vegne af medlemsstaternes regeringer. Udtalelsen er ikke et EU-retligt instrument, men snarere en politisk hensigtserklæring udstedt udenfor EU's juridiske rammer. Europa-Kommissionen har bemærket ved en pressemeddelelse udstedt d. 1. februar, at funktionen af EUs institutioner ikke vil blive påvirket af regeringernes fælles udtalelse, og at Kommissionens arbejdsforbindelser med østrigske myndigheder vil fortsætte. Samtidig har Kommissionen tilsluttet sig de bekymringer, der ligger til grund for medlemsstaternes handling, og vil overvåge udviklingen og dermed sørge for, at Østrig overholder sine EU-retlige forpligtelser i fremtiden.

Skulle eventuelle sanktioner have EU-retlig karakter, ville det kræve, at bestemmelserne i EU's traktater blev anvendt.

Ifølge artikel 7 i EU-Traktaten, kan en EU medlemsstat kun sanktioneres i tilfælde af en grov og vedvarende overtrædelse af de principper om frihed, demokrati og respekt for menneskerettigheder m.m. som Unionen bygger på (jf. EU-Traktatens artikel 6). Vurderingen af overtrædelsen af EU's principper kan kun træffes af Det Europæiske Råd med enstemmighed¹ på et forslag af en tredjedel af medlemsstaterne eller Kommissionen og efter samstemmende udtalelse af Europa-Parlamentet. Hvis en sådan overtrædelse er fastslået, kan Rådet med kvalificeret flertal beslutte at suspendere visse af de rettigheder, herunder stemmerettigheder, der følger af traktatgrundlaget for Den Europæiske Union.

¹ Ved anvendelsen af artikel 7 i TEU træffer Rådet afgørelse uden at tage den pågældende medlemsstats regeringsrepræsentants stemme i betragtning.

Bilag 2

Pressemeddelelse

Oversigt

Ophævelse af foranstaltningerne over for Østrig

12. september 2000

Ophævelse af foranstaltningerne over for Østrig:

Med vismandsrapporten og de 14 stats- og regeringschefers beslutning i dag er de bilaterale danske foranstaltninger over for Østrig ophørt.

Udenrigsministeriet har underrettet den herværende østrigske ambassadør herom.

Den officielle franske tekst og en uofficiel dansk oversættelse vedlægges.

Udenrigsministeriet, den 12. september 2000

UOFFICIEL OVERSÆTTELSE

Kommuniké fra de 14

1. De 14 har gjort sig bekendt med rapporten, som er afleveret af de tre vismænd vedrørende den østrigske situation.

2. Denne rapport munder i det væsentlige ud i fire konklusioner:
foranstaltningerne sat i værk af de 14 har vist sig at være nyttige;
den østrigske regering har ikke svigtet sin forpligtelse over for de fælles europæiske værdier;
foranstaltningerne vedtaget af de 14 vil, hvis de ikke ophører, virke kontraproduktivt;
FPÖ kan karakteriseres som et populistisk højreparti med radikale elementer og dets udvikling er usikker.

3. På basis af konklusionerne fra rapporten har de 14 på ny foretaget en vurdering af deres bilaterale relationer med den østrigske regering i

overensstemmelse med proceduren som aftalt i slutningen af juni.

4. De har godkendt følgende konklusioner: foranstaltningerne sat i værk af de 14 har været nyttige. De kan nu ophæves.

FPÖ's natur og dets usikre udvikling er fortsat grund til alvorlig bekymring. De 14 er af den mening at en særlig årvågenhed bør udvises med hensyn til dette parti og dets indflydelse på den regering, hvori det deltager.

De er enige om at udvise denne årvågenhed i fælles forståelse.

Det synes hensigtsmæssigt at fortsætte overvejelserne inden for EU af måden at forebygge, følge, bedømme og handle i tilsvarende situationer. Anbefalingerne indeholdt i rapporten fra de tre vismænd er et nyttigt bidrag til denne overvejelse.

Dumpekarakter til vismandsrapport

De tre vise mænds rapport om menneskerettigheder i Østrig kradser kun i overfladen og kan ikke bruges til at vurdere situationen i landet. Den er et politisk bestillingsarbejde, vurderer eksperter.

Af Rikke Egelund og
Jakob Nielsen

De tre vise mænd ville være dumpet, hvis deres rapport om menneskerettighedssituationen i Østrig var et speciale på den juridiske kandidatuddannelse. Flere eksperter vurderer over for Politiken, at rapporten ikke kan bruges til at vurdere situationen i landet.

»Specialestuderende hos os ville ikke slippe igennem med bare at plapre løs om lovgivning, uden at gå et trin dybere og fortælle, hvordan virkeligheden er. Jeg vil ikke udelukke, at Østrig har en udmærket beskyttelse af minoriteter. Men det afhænger af, hvordan de faktisk gennemfører den lovgivning, de har vedtaget. Og det kigger de tre vismænd ikke på – de kradser kun i overfladen«, siger professor i menneskerettigheder ved Aarhus Universitet, Jens Vedsted Hansen.

I modsætning til jurspecialer, som i bedste fald samler støv på loftet hos velmenende forældre og i universitetets kældere, blev de tre vismænds rapport lanceret som en objektiv analyse af situationen i Østrig og brugt til at afblæse de 14 øvrige EU-landes sanktioner. Kun den største østrigske organisation for homoseksuelle råbte

op og rådede de 14 EU-lande til at fortsætte sanktionerne.

»De tre har fuldstændig ignoreret klare krænkelse af børsers menneskerettigheder«, sagde formanden for organisationen HOSI.

Jens Vedsted Hansen deler opfattelsen af, at vismændene ikke har interesseret sig for Østrigs virkelighed.

»Hvad enten du opfatter det her som et akademisk arbejde eller som et slags domstolsarbejde, så er det meget ringe med hensyn til at vurdere, hvorvidt Østrig opfylder menneskerettighederne. Det beskriver kun, hvad der står i konventioner og love, og hvad de tre har hørt en masse mennesker sige«.

Han peger særligt på den beskrivelse, vismændene har af Frihedspartiets vane med at sagsøge politiske modstandere. Vismændene skriver, at sagerne ikke kan appelleres til højesteret eller forfatningsdomstolen. Frihedspartiet kan således obstruere det politiske debatniveau og knægte ytringsfriheden.

»Det værste er, at de faktisk afdækker et gedigent problem, som de så vælger at se bort fra. Det nærmer sig virkelig skandalen, fordi de indirekte kommer til at blåstemple de krænkelse, de

faktisk selv har afsløret«, siger Jens Vedsted Hansen.

Han mener, at aktionen mod Østrig fra starten har været rent politisk, men at den er blevet pakket ind i uklare menneskerettighedsargumenter. Således er det kommet til at fremstå, som om vismændene skulle levere en objektiv beskrivelse af situationen i Østrig. I stedet har de leveret et »overfladisk arbejde med klart politisk hovedformål«, siger Jens Vedsted Hansen.

Et eksempel på, at rapportens konklusioner tjener et politisk formål, er vismændenes anbefaling af, at EU ændrer traktaten, så EU i fremtiden får ret til at overvåge lande eller politiske partier, blot der er en mistanke om, at de vil krænke europæiske værdier.

Intet grundlag

Den danske EU-ambassadør Poul Skytte Christoffersen påpegede for nylig, at der ikke er grundlag for denne anbefaling: »Der er ikke nogen direkte forbindelse mellem vismændenes analyse og deres konklusion. Det er ikke godtgjort af eksistensen af den foreslåede model ville have løst problemerne i Østrigsagen«, sagde han.

Den danske kommissær for menneskerettigheder i Østersøregionen, Ole Espersen, synes, at de tre vismænd har leveret en udmærket rapport, men er enig i, at den er et politisk dokument.

»Man har ikke bedt om et juridisk responsum, for så skulle man ikke have udpeget en tidligere præsident og en udenrigsminister. Hvis man har troet, at de skulle vurdere aktuelle menneskeretskrænkelser, kan man selvfølgelig godt tro, at rapporten er en frikendelse af Østrig. Men det er ikke det, vismændene har vurderet«, siger han.

»Østrig ikke værre end resten af Europa«

»Det værste er banaliseringen af fremmedfjendske tendenser«, siger Beate Winkler, der leder EUs center for overvågning af fremmedhad og racisme.

Interview

Af Henrik Kaufholz, Wien

»Østrig er ikke mere fremmedfjendsk eller racistisk end andre europæiske lande. Vanskeligheden her i landet er Jörg Haiders frihedsparti, FPÖ. Ikke bare Haider, men også en række andre af partiets ledere er kommet med fremmedfjendske udtalelser«.

Det siger direktør Beate Winkler, der siden forsommeren 1998 har opbygget og ledet EUs center for overvågning af fremmedhad og racisme.

Centret ligger i Wien, så

hun kan fra første parket følge den nye regering under den konservative forbundskansler Wolfgang Schüssel.

Hun er helt enig i konklusionerne i rapporten fra de såkaldte tre vise mænd, der anbefalede en ophævelse af EUs restriktioner: »Allerede i juli sagde vi offentligt, at der hverken er racistiske eller fremmedfjendske initiativer fra regeringens side. Rapporten kan ikke affærdiges som et skud fra hoften. De tre har virkelig nøje analyseret det, de blev bedt om«.

Produkt af medierne

Bliver Jörg Haiders betydning overvurderet i udlandet?

»Det er vanskeligt, meget vanskeligt at svare på. Haider er et produkt af medierne – både de østrigske og de udenlandske. Han spiller meget dygtigt på medierne. Man skal heller ikke glemme, at højrepopulisme og højreekstremisme for mange er fascinerende«.

»Der er noget elementært fængslende ved enkle svar på nutidens komplekse problemer. Det fascinerer næsten

alle, og det gælder også journalister. Journalister er påfaldende dårligt forberedt, når de interviewer højrepopulister. Jeg har engang diskuteret den side af sagen på en seminar for journalister og psykologer. Psykologerne var ikke det mindste overraskede: Journalister vil også gerne have et enkelt verdensbillede. Det vil alle. Det skal man endelig ikke undervurdere«.

»På den anden side var det meget påfaldende, at man efter det østrigske valg sidste efterår koncentrerede sig om personen Haider og ikke om årsagerne til, at vælgerne gik til FPÖ. Der var en stor andel rene protestvælgere, der var trætte af sammenspistheden mellem konservative og socialdemokrater«.

Siden centret begyndte at arbejde, er fjendtligheden over for indvandrere ikke aftaget, men vokset i Europa.

»Det værste er banaliseringen af fremmedfjendske og racistiske tendenser. Det er et tema, som misbruges af flere politiske partier«, siger Beate Winkler.

»I sin grundbetydning er problemet ikke erkendt af partierne i midten. Når politikere argumenterer med, at »nu er båden fuld« er de med til at skabe en farlig holdning – også selv om de ikke vil. Alle de problemer, der opstår som følge af indvandringen, skal ikke skjules«.

»Det værste er banaliseringen af fremmedfjendske og racistiske tendenser. Det er et tema, som misbruges af flere politiske partier«

BEATE WINKLER

»Tværtimod skal man tale åbent om dem. Men der er brug for en øget bevidsthed om de fremmedfjendske tendenser, der hurtigt kan slå over i had og vold. Det er en sag, især partierne i midten

må tage langt mere alvorligt«.

»Det er jo interessant, at vi er ved at komme ind i en fase, hvor EU-landene har brug for indvandring. I flere lande falder befolkningstallet, og der er ved at opstå mangel på arbejdskraft. Den situation er mange partier slet ikke forberedt på«.

Centret er blandt andet i Danmark blevet kritiseret for »Big-Brother-is-watching-You, altså noget ubehageligt. Sådan er vores mandat slet ikke«, understreger Beate Winkler.

»Det drejer sig om, hvordan Europa omgås etnisk, religiøs og kulturel mangfoldighed. Vi samler ikke bare oplysninger, vi er også aktive. Vi formidler kompetence om løsninger, men det er til brug i den politiske debat. Ikke som en slags meningspoliti«.

De tre vise mænd anbefalede i deres rapport at udvide centrets mandat til også at omfatte menneskerettigheder.

Det ville ifølge Beate Winkler være en fordel, for

»ytringsfriheden, som vi ustandselig støder på i vores arbejde, er helt centralt for demokratiet. Er en racistisk udtalelse for eksempel nødvendig af hensyn til ytringsfriheden, eller bør den straffes som noget kriminelt? Denne grænsedragning er helt elementær«.

Samarbejdspartnere

Endnu kan centret ikke hjælpe med sammenlignende materiale om for eksempel højreekstremistisk vold i EU.

»Medlemslandene opgør politisk eller racistisk vold helt forskelligt«, siger centrets danske informationschef Bent Sørensen.

»I nogle lande kender straffeloven slet ikke begrebet, mens andre har en meget effektiv statistik. I øjeblikket er vi ved at opbygge et system af samarbejdspartnere i hele EU, og når det er på plads kan vi meget bedre vurdere forholdene i de enkelte lande«.

Centrets hjemmeside:
www.eumc.at